

NELER ÖĞRENECEĞİM?

- I. DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİNDE ERMENİ FAALİYETLERİ

I. DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİNDE ERMENİ FAALİYETLERİ

19. YY' da Ermenilerin Genel Durumu

- Ermeniler 19. YY' da Osmanlı Devleti içinde oldukça ayrıcalıklı durumda idiler.
- Patrikler Türkçe bilmelerine rağmen tercüman dahi kullanmaya başladılar. (Logofetler)
- 1830 Yunan isyanı ve Ermenilerin devlet kadrolarına girmeleri
- 1839 Tanzimat Fermanıyla, Azınlıkların hakları oldukça artırılmıştır.
- 1856 Islahat fermanıyla, bu haklar olabildiğince genişletildi.
- 1862'de Ermeni Milleti Nizamnamesi ve 140 üyeli Ermeni meclisi. (İstanbul'daki din adamlarından 20, İstanbul dışından 40, ermeni vatandaşlarından 80)
- Yabancı misyoner okulların açılması Ermenileri kışkırtması.
- 1897 yılında bini aşkın yabancı ve azınlık okulu vardı ve bunların yüzlercesi Ermeni okuluydu.

Harput'ta Amerikan misyonu tesisleri

Bafra'da Tomkoryan Mektebi ve Surp Garabed Kilisesi

Osmanlı Devletinde önemli görevlere gelen Ermeniler olmuş mudur?

- 29 Ermeni Paşa
- 22 Ermeni Bakan
- 33 Ermeni Milletvekili
- 7 Ermeni Büyükelçi
- 11 Ermeni Başkonsolos ve Konsolos
- 41 Ermeni Yüksek rütbeli memur görev almıştır.

II. Abdülhamit döneminde bile devlet kademelerinde Ermeni memurlarının sayısı 2.633'tür. Bunlardan 40'ının maliye nezaretinde, 202'sinin Hazine-i Hassa Nezaretinde görev yaptığı tespit edilmiştir

Ermenilerden Bakan olmuş kişilere örnekler

Bakanlar	
Agop KAZAZYAN	Maliye Bakanı
Mareşal Garabet Artin DAVUT Paşa	P.T.T Bakanı
Andon Tıngır YAVER Paşa	P.T.T Bakanı
Oskan MARDİKYAN	P.T.T Bakanı
Bedros HALLACYAN (1908-1914 Meclislerinde vekil)	Bayındırlık Bakanı
Mareşal Garabet Artin DAVUT Paşa	Bayındırlık Bakanı
Avukat Krikor SİNAPYAN	Bayındırlık Bakanı
Krikor AGATON	Bayındırlık Bakanı
Gabriel NORADUNKYAN	Bayındırlık Bakanı
Gabriel NORADUNKYAN	Dışişleri Bakanı

Ermeni çetelerinin ilk örgütlenmesi nasıl olmuştur?

Yardımseverlik adı altında onlarca örgüt teşekkül ettiler:

Örnekler:

- 1860 Adana “Hayırsever Cemiyeti”, “Fedakarlar Derneği”.
- Muş’ta “Okul Sevenler”, “Doğulu” ve “Kilikya” dernekleri.
- 1876 “Ermenistan’a Doğru”,
- 1880 Erzurum’da “Silâhlılar Derneği”,
- 1882 yine Van’da “Kara Haç”.
- Van’da Avadisyan ve 9 arkadaşı ile birlikte 1885 yılında “Armenekan” cemiyeti

Ermeni çetelerinin ilk örgütlenmesi ve mahiyeti nasıl olmuştur?

- Osmanlı tebaası olmayan Ermeniler, Avrupa’da komiteler kurmuşlardır.
- **Hınçak(Çan Sesi):**
- Hınçak (çan sesi) Komitesi, Rus tebaalı Kafkasyalı Avetis Nazarbekian ve karısı Moro (Marian Vardanian) ile 4 Ermeni öğrenci arkadaşı tarafından 1887’de İsviçre’nin Cenevre kentinde kurulmuştur.
- **Taşnaksütyun:** (Federasyon anlamındadır)
- Armenaganlar ve Hınçak’ı birleştirmek amacıyla 1890 yılında Kafkasya’da kurulmuştur. Başta Rusya’dakiler olmak üzere çeşitli Ermeni grupların bir araya gelmesiyle ortaya çıkmıştır. Bu özelliğinden dolayı komiteye federasyon anlamına gelen “Taşnaksutyun” adı verilmiştir.
- “Türk’ü, Kürd’ü her yerde, her türlü şerait altında vur, mürtecileri, dönekleri, Ermeni hafiyelerini, hainleri öldür, intikam al” şeklinde olmuştur. Yani bir kişi Ermeni de olsa eğer isyan etmiyorsa onu da öldür.

Tüm Ermeni Örgütlerinin ortak amacı ne idi?

- Çeteler teşkil etmek ve bunları örgütlemek,
- Ermenileri silahlandırmak
- Resmî görevlilere karşı terör uygulamak,
- İnsan ve silâh sevki için ulaşım şebekeleri kurmak,
- Aşiretleri de saflarına alarak isyan çıkarmak,
- Bu amaçlarla söz konusu Ermeni örgütleri 1890- 1896 yılları arasında 34 Ermeni ayaklanması çıkarmıştır.
- Bunlara ek olarak İstanbul’da Galata’da Osmanlı Bankası Baskını ve 1905 yılında Sultan Abdülhamit’e de suikast düzenlemişlerdir. 1909 yılında da Ermeniler Adana İsyanını çıkarmıştır.

Abdülhamit Cuma namazından çıkmadan hemen önce patlama oldu. Abdülhamit'in çıkışı gecikmişti çünkü Şeyhülislam Cemalettin Efendi ile bir süre görüşmüştü . Bu suikast girişiminde 26 kişi ölürken 58 kişi yaralandı. Teröristler Belçikalı Edvard Jorris ve bazı Ermenilerdi. Avrupa'nın baskısıyla idam cezaları önce müebbet hapse çevrildi sonra ise serbest bırakıldılar.

Olay Sonrası Abdülhamit'in Yaverlerinden Miralay Sadık Bey panikten Kılıcını düşürünce; ona kızarak, ne duruyorsunuz arabamı getirin dedi. Ardından da cami kapısına getirilen arabayla ayakta ve kendi kullanarak köşke gitmiştir.

Tevfik Fikret; düzenlenen bu suikast girişimini "benzeri asırlardır görülmeyen bir hayır" olarak görmüştür.

Suikast başarısız olunca da;

"Ey şanlı avcı, damını beyhude kurmadın,
Attın... Fakat yazık ki, yazıklar ki vuramadın"
diye üzüntüden dizlerini dövmektedir.

24 NİSAN günü Ermeniler için ne ifade ediyor?

- Çıkardıkları isyanlar nedeniyle, ülkenin asayişini temin etmek üzere 24 Nisan 1915 tarihinde Ermeni Komiteleri kapatılmıştır. Ayrıca bu komitelerin yöneticilerinden 235 kişi tutuklanmıştır.
- Ermeniler bu olayı "katliam" gibi anlatan propaganda mektupları yazmışlar ve Rusya, ABD ve Fransa'ya göndermişlerdir. Günümüzde Türkiye aleyhine kullanılan ve belge diye nitelenen malzemeler bu mektuplardan başka bir şey değildir.
- Ermenilerin her yıl sözde "Ermeni soykırımının yıldönümü" diye andıkları 24 Nisan, 235 komitecinin tutuklandığı tarihtir. Tehcir veya sözde soykırımla ilgisi yoktur.

24 Nisan 1915'te vilayetlere gönderilen tamimin aslı

- Van isyanı sonrasında 24 Nisan 1915 tarihinde Dahiliye Nezareti, vilâyetlere ve mutasarrıflıklara yollanan genelgenin aslı.

Belgede özetle komitelerin kapatılması, belgelerine el konulması, liderleri ile terörist Ermenilerin tutuklanması ve tutuklananların askeri mahkemelere sevkini istemektedir.

11 Nisan 1331 24 Nisan 1915

[BOA DH. ŞFR. 52/96-97-98]

Ermenilerin Örgütler Kurup Ayaklanmalarının nedenleri

- 19.yüzyılın son çeyreğinde Kafkasya ve Orta Asya coğrafyasına hakim olmak isteyen Rusya, İngiltere ve Fransa tarafından Ermeniler kışkırtılmışlardır.
- Bu devletlerin amacı Ermenilere özgürlük sağlamaktan ziyade kendi emelleri doğrultusunda uydu bir Ermeni devleti kurmaktı.
- Bu vaatlerle harekete geçen Ermeniler Anadolu'nun pek çok şehrinde ayaklanmışlardır. Van' Kalesine Ermeni Bayrağı bile dikmişlerdir.

NELER ÖĞRENECEĞİM?

- 1915 ERMENİ TEHCİRİ

1915 ERMENİ TEHCİRİ

Tehcirin tanımı nedir?

- Arapça asıllı bir kelime olan tehcir, "bir yerden başka bir yere göç ettirmek, yer değiştirmek, hicret ettirmek (immigration, emigration)" manasını taşır; bir "sürgün", bir "deportation" manası yoktur.
- "Tehcir Kanunu" diye adlandırılan kanunun da aslında "Savaş zamanında hükümet uygulamalarına karşı gelenler için uygulanacak önlemler hakkına geçici kanun"dur.
- Bu kanun ülke dışına sürgün etmek olan "deportation" terimine karşılık gelmez. Çünkü Osmanlı Ermenileri yine kendi sınırları içinde bulunan Suriye Eyaletine göndermiştir.

Türklerle Ermeniler arasında ki problemler ve Tehcirin nedenleri?

- Ermenilere Milliyetçilik fikirlerinin işlenmesi
- Bu propagandalarla Büyük Ermenistan hayaline Ermenilerin inanması.
- Sömürgeci devletlerin Doğuda nüfuz mücadelesi (Şark Meselesi)
- "Şark Meselesi" Genel Olara Hristiyan-Müslüman ilişkileri olarak ifade edilebilir. Fransız Tarihçisi Albert Sorel; "Türkler Anadolu'ya ayak bastığı günden beri Şark Meselesi zuhur etti." diyerek, meselenin aslında bir "Türk meselesi" olduğunu belirlemiştir.)
- Bu düşüncenin bir yansıması olarak I. Nikola 1853'te Osmanlı için "hasta adam" tabirini kullandı ve İngiltere'ye Osmanlı topraklarını paylaşma teklifinde bulundu.
- İngiltere, Fransa, Rusya, Amerika gibi devletlerin açtıkları misyoner okullarının faaliyetleri.

Ermeniler niçin Tehcire tabi tutulmuştur?

- Rus Ordularına katılarak, Osmanlıya karşı savaşmaları.
- Ruslara katılamayanların da çeteler kurup, misyoner okulları ve kiliselerde saklanan silâhlarla isyan başlatmaları.
- Ermenilerin Türk ordusunu arkadan vurmaları.
- Osmanlı Ordusuna mühimmat sağlayan ikmal yollarını kesmeleri.
- Erzak konvoylarını ele geçirmeleri.
- Yaralı taşıyan konvoyları pusuya düşürmeleri.

Savaşta Rusya'nın yanında savaşan ve cesaret gösteren Ermenilere verdiği madalya, üzerinde "Tanrı Ermenileri korosun" yazıyor

Ermeniler niçin Tehcire tabi tutulmuştur?

- Köprü ve yolları imha etmeleri.
- Yalnız kalmış müfrezelere saldırmaları.
- Depoları yerle bir edip bulundukları şehirlerde isyan çıkararak Rus işgalini kolaylaştırmaları
- Ülkenin batısında yaşayan Ermenilerin, Çanakkale savaşında düşmana casusluk yapmaları.
- Mısır'a giren İngiliz ordusunun haber alma servisinin Ermenilerce desteklenmesi.
- Ermenilerin, Müslüman Kürt ve Çerkez köylerini basıp büyük kıyımlar yapmaları.

Ülkedeki tüm Ermeniler tehcir edilmiş midir?

- Katolik ve Protestan olanlar
- Mebus aileleri
- Osmanlı ordusunda subay ve sıhhiye sınıflarında hizmet verenler ve aileleri
- Osmanlı Bankası şubelerinde ve bazı konsolosluklarda çalışan Ermeniler
- Duyun-ı Umumiye ve Reji idaresindeki memurlar

Osmanlı topraklarındaki tüm Ermeniler tehcire tabi tutulmuş mudur?

- Ayrıca; hasta, özürlü, sakat ve yaşlılarla birlikte bunlara bakacak olanlar
- Yetim çocuklar ile dul kadınlar (Bu tür kişiler yetimhaneler ve köylerde koruma altına alınarak ihtiyaçları devletçe göçmen ödeneğinden karşılanmıştır.)
- Sevk edilenlerin de taşınır ve taşınamaz mallar için yönetmeliklerle güvence altına alınmıştır. Sevk ve iskân baştan sona müfettişlerle kontrol edilmiş olmasına rağmen Ermeniler bu uygulamanın haksız bir şekilde "soykırım" (Jenosid) olduğunu iddia etmişlerdir.

Tehcir esnasında yaşanan ölümlerin nedenleri nelerdir?

- Yollarda doğal şartların elverişsizliği
- Düzenli olarak beslenememeleri
- Salgın hastalıklar
- Bazı kişilerin bünyesinin dirençsizliği
- Hırsızlık amacıyla yapılan saldırılar neticesinde yollarda bazı Ermeniler hayatlarını kaybetmiştir.

Tehcire tabi olanlar eski yerlerine dönmüşler midir? Hangi şartlarda dönmüşlerdir? (soykırım yapacak devlet böyle bir kararname çıkarır mı?)

- 28 Aralık 1918’de Ermenilerden isteyenlerin eski yerlerine nakledilmeleri için kararname çıkarılmıştır.
- Yerlerine iade edileceklerin, yollarda perişan olmamaları ve dönüş mahallerinde konut ve geçim sıkıntısı çekmelerinin önlenmesi için gerekli önlemler alınmıştır.
- Dönecek olanlara ev ve arazileri teslim edilmiş, evlerine göçmen yerleştirilmiş olanların evleri tahliye edilmiştir.

Tehcire tabi olanlar eski yerlerine dönmüşler midir?

- Kilise ve okul gibi binalar ile gelir getiren yerler, ait olduğu cemaate geri verilmiştir.
- Yetim çocuklar, istenildiği takdirde kimlikleri belirlenerek velilerine veya cemaatlerine iade olunmuştur.
- Din değiştirmiş olanlar arzu ederlerse eski dinlerine dönebilmişlerdir.
- Ermenilerden muhtaç olanların dönüşlerinde göç ve geçim masrafları, Harbiye Ödeneği'nden karşılanacak. isteyenlere kredi temini yapılacaktır.

Tehcir edilen Ermeni ve Rumların geri dönüşlerine dair tebligat

[illegible]

BB- 941055

Ermenilerin geri dönüşü ile ilgili karar:

- Başka mahallere sevk edilen ahalinin memleketlerine dönmelerine müsaade edildiği;
- Bunların iâşe ve iskânlarının temin edilmesi
- Emniyetle ve salim bir surette dönebilmeleri için gerekli tedbirlerin alınması
- Geri dönen Ermenilere ait emlaklerin boşaltılıp eski sahiplerine iadesi
- Kendilerinin iâşe ve yiyecekleri verilerek diğer ihtiyaçlarının da karşılanması
- Bu hususlarda kusuru görülenlerin cezalandırılacakları bu belgede ifade edilmiştir.

Rumi:28 Kanun-ı Evvel 1334 Miladi:28 Aralık 1918
[BOA. BEO. Nu:341055]

Kurtuluş Savaşı Sürecinde Türk-Ermeni Savaşı ve Gümrü Anlaşması (3 Aralık 1920)

- Mondros Anlaşması ile askeri birliklerin terhis edilmesi üzerine Erivan-Gümrü ve Kars havalisinde bir Ermeni hâkimiyeti oluşmuştur.
- İtilaf Devletleri, Mondros Ateşkes Anlaşması'nın 24. maddesi ile Doğu Anadolu'da bir Ermenistan kurulmasını ön görmüşlerdi. Ayrıca Sevr Anlaşmasında da bu konuyu açıkça ifade etmişlerdi.

Hayali Ermenistan'ın sınırları

- Batılı devletlerin desteği ve Rusya'dan elde ettikleri silahları kullanan Ermeniler, Doğu Anadolu'da işgallere girişmiş ve Müslüman halka büyük kıyımlar yapmaya başlamışlardır.
- Bu arada Paris Barış Konferansına başvurarak Vilayet-i Sitte (Bu vilayetler: Erzurum-Van-Bitlis-Diyarbakır-Sivas-Elazığ) ve Adana, Mersin, İskenderun, Tokat, Amasya, Trabzon'u kapsayacak toprakların kendilerine verilmesini istemişlerdir.
- Bu haksız işgal ve kıyım yaşanınca 15. Kolordu komutanı Kazım Karabekir, Kars Ardahan ve Batum'u güvenlik altına almak amacıyla hazırlıklara başlamıştır. Bu üç yer Kafkasya'nın kapısı olması ve Azeri Türklerinin güvenliği için de çok önemliydi.
- Aynı zamanda BMM Hükümeti de 15. Kolordu'yu Ermenilere karşı görevlendirdi. 15. Kolordu Komutanı Kazım (Karabekir) Paşayı Doğu Cephesi Komutanlığı'na resmen atadı.
- BMM Ermenilerden saldırılarına son vermelerini istedi ama Ermeniler buna uymayarak 24 Eylül'de topyekûn saldırıya geçtiler.
- Bunun üzerine Kazım Karabekir de karşı saldırıya geçti ve Türk birlikleri tüm muharebeleri kazanarak Ermenilerin yaptığı kıyımları ve işgalleri durdurmuştur.
- Türk ordusu, 28 Eylül'de Sarıkamış'ı, 30 Ekim'de Karsı ve 7 Kasım'da da Gümrü'yü Ermeni işgallerinden kurtardı.

Türk Ermeni Savaşı'nın Sonuçları

- Büyük bir yenilgi alan Ermeniler atesşkes istediler müzakereler Gümrü'de başladı. Görüşmeler sonunda 3 Aralık 1920'de Gümrü Anlaşması imzalandı.
- 1878'de Rusya'ya bırakılmak zorunda kaldığımız Artvin, Posof, Şavşat, Çıldır, Kars, Iğdır, Sarıkamış ve Oltu tekrar Türkiye'ye katılmıştır.
- En önemli sonuçlarından biri de Batı'da Yunanlılarla girişilecek mücadelede buradaki silah, cephane ve birlikler kullanılabilmiştir.
- Bu anlaşma BMM hükümetinin ilk askeri başarısının diplomatik sonucu olarak tarihe geçmiştir.
- Türkiye - Ermenistan sınırı belirlenmiş oldu. Böylece Ermenilerin ve Batılı devletlerin Büyük Ermenistan planı suya düşmüştür.